Perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi valtioneuvoston jäsenen tehtävään liittyvästä karenssista sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 90/2024 vp). Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavaa.

Pidän myönteisenä, että karenssisääntely ulotettaisiin vihdoinkin myös valtioneuvoston jäseniin siten kuin perustuslakivaliokunta on edellyttänyt lausunnossaan 35/2016 vp. Pidän myös ehdotettua järjestelyä, johon kuuluvat valtioneuvoston (entisten) jäsenten ilmoitusvelvollisuus eturistiriitoja mahdollisesti aiheuttavista työtehtävistä ja karenssista päättävän karenssilautakunnan perustaminen, pääpiirteissään onnistuneena. Teen kuitenkin joitakin huomautuksia, joista osa kuuluu perustuslakivalvonnan ja osa mietintövaliokunnan toimialaan.

Lain tavoitteissa korostuu sekä lakiehdotuksen 1 §:ssä että perusteluissa hallitusvallan käyttöön kohdistuvan luottamuksen suojaaminen. Tämä on tietysti tärkeä tavoite mutta yhtä tärkeä on yksinkertaisesti estää eturistiriitojen syntyminen. Tämä olisi nähdäkseni erikseen mainittava tavoitepykälässä. Se on tärkeää myös sen vuoksi, että se täsmentää perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten tarkoittamaa painavaa yhteiskunnallista intressiä ja antaa lisäoikeutuksen perustuslain 18 §:n suojaaman perusoikeuden rajoittamiselle.

Lain keskeinen 6 § on muotoiltu siten, että siinä säädettäisiin karenssin määräämisen edellytyksistä, ei sen sijaan karenssilautakunnan toimivallasta määrätä karenssi. Tästä toimivallasta ei säädetä erikseen muissakaan pykälissä, ja itse karenssin määräämispäätös näyttää jäävän myös 16 §:n muutoksenhakusäännöksen ulkopuolelle.

Pykälässä käytetään ilmausta ’karenssin sisältävä päätös’, mutta tällaisesta päätöksestä ei ole muualla laissa säännöstä. Ehdotuksen 8 §:ssä, jossa tarkoitettu päätös kuuluu muutoksenhakumahdollisuuden piiriin, säännellään korvausta, ei karenssin määräämistä. Ehdotuksen 6 § olisi nähdäkseni muotoiltava uudelleen niin, että siinä säädetään karenssilautakunnan toimivallasta määrätä karenssi.

Karenssin määräämisen edellytysten osalta esitän vielä harkittavaksi, onko 6.1 §:n 2) kohdassa asianmukaista käyttää mahdollisen eturistiriidan taustasyytä rajoittavaa ’erityisestä’-määrettä.

Seuraamusmaksun määrääminen näyttää niin ikään jäävän ehdotuksen 16 §:ssä säädetyn muutoksenhakumahdollisuuden ulkopuolelle. Tämä on ongelmallista niin perustuslain 21 §:n kuin EIS 6 artiklankin kannalta.

Hallintolain noudattamisvelvollisuudesta olisi paikallaan säätää erikseen. Nyt hallintolakiin viitataan vain oikaisuvaatimuksen yhteydessä, mikä voi johtaa virheelliseen e contrario -tulkintaan.

Helsingissä 9 helmikuuta 2026

Kaarlo Tuori